

Grażyna Miłkowska*
Elżbieta Papiór**

RODZINNE I OSOBISTE CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE UZALEŻNIENIU MŁODZIEŻY GIMNAZJALNEJ OD MEDIÓW

Wprowadzenie

Uzależnienie od komputera i internetu rozwija się w sposób bardziej podstępny w stosunku do innych typów uzależnień; nie jest tak widoczne, jak uzależnienie od alkoholu, narkotyków czy papierosów. Często również sam korzystający z komputera czy internetu nie jest świadomy, że znajduje się na drodze prowadzącej do uzależnienia. Podobnym problemem jest uzależnienie od gier komputerowych i telewizyjnych. Jest to choroba, której skala w Polsce nie jest znana.

Jednym z celów badań realizowanych w ramach projektu: „Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy” była próba diagnozy zjawiska zagrożeniem uzależnieniem od mediów wśród lubuskich nastolatków. Badania przeprowadzone na dużej populacji młodzieży (2508 uczniów szkół gimnazjalnych) wskazały, że około 1/5 młodych Lubuszan (642 osoby) może być zagrożona uzależnieniem od mediów: komputera, internetu, telewizji. Kryterium kwalifikujące gimnazjalistów do grona osób zagrożonych uzależnieniem stanowiło codzienne odkładanie obowiązków domowych i szkolnych na rzecz komputera, internetu i telewizji.

Uzależnienie od internetu (IAD–Internet Addiction Disorder) czy komputera polega na tym, że osoba uzależniona zaczyna spędzać w sieci coraz więcej czasu, ograniczając do minimum jakiekolwiek inne formy aktywności. Wspomnianą grupę gimnazjalistów określamy mianem osób „zagrożonych uzależnieniem”, nie zaś uzależnionych, albowiem jednoznaczna kwalifikacja do grona uzależnionych wymagałaby pogłębionych diagnoz, pełniejszych od

***Grażyna Miłkowska** – dr hab., profesor UZ, kierownik Katedry Opieki, Terapii i Profilaktyki Społecznej Uniwersytetu Zielonogórskiego.

****Elżbieta Papiór** – dr, adiunkt w Zakładzie Metodologii Badań Społecznych Uniwersytetu Zielonogórskiego.

pytań zadanych badanej młodzieży¹. Wśród wyłonionej grupy osób wytypowano 250 uczniów, którzy przyznali, że codziennie odkładają na później naukę i/lub obowiązki domowe, by spędzać czas przed komputerem, w internecie i przed telewizorem.

Grupa tych 250 osób stała się obiektem dalszego oglądu, którego przedmiotem była jej charakterystyka w zestawieniu z wylosowaną grupą 250 gimnazjalistów, którzy nie informowali o nadmiernym zainteresowaniu mediami. Tę grupę będziemy określali jako niezagrożoną uzależnieniem od mediów. Została ona wylosowana za pomocą SPSS spośród badanych gimnazjalistów, po wcześniejszym wyłączeniu z ich grona osób zagrożonych uzależnieniem choćby od jednego z mediów, które uwzględniamy w naszych analizach, czyli internetu, komputera czy telewizji.

Głównym celem naszych poszukiwań było określenie czynników tkwiących w sytuacji rodzinnej i osobistej gimnazjalistów, sprzyjających uzależnieniu się młodych ludzi od środków masowego przekazu. Charakteryzując wybraną grupę uczniów na tle pozostałych gimnazjalistów przyglądano się wybranym aspektom jej funkcjonowania, takim jak: struktura rodziny, sytuacja ekonomiczna, trudności rodziny i sposoby radzenia sobie z nimi, zachowania przemocowe rodziców, poczucie osamotnienia w rodzinie.

Celem badań jest odpowiedź na pytania:

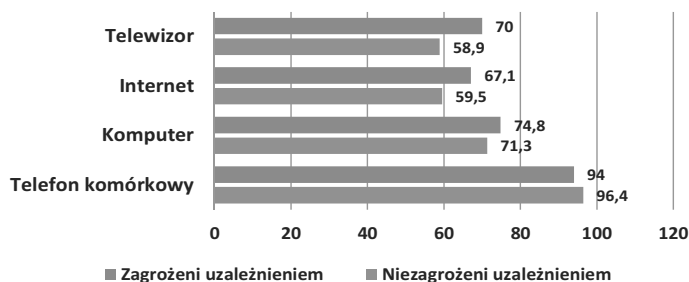
- Czy – i jak – grupa uczniów zagrożonych uzależnieniem od mediów różni się od pozostałych badanych w zakresie wybranych elementów funkcjonowania rodzinnego i sytuacji osobistej?
- Czy można wskazać, a jeśli tak, to jakie czynniki i cechy typowe dla osób zagrożonych uzależnieniem, odróżniające je od pozostałych gimnazjalistów?

W badaniu wykorzystano kwestionariusz ankiety. Osobami, które zakwalifikowano jako zagrożone uzależnieniem od mediów są w większości chłopcy, w liczbie 141 osób (54,6%), pozostałe 108 osób to dziewczyny, które stanowią 43,4% badanych.

Dostęp młodzieży zagrożonej uzależnieniem do mediów

Na wstępie trzeba zaznaczyć, że badani uczniowie mają bardzo dobry dostęp do mediów. Większość gimnazjalistów posiada je do wyłącznej dyspozycji, co ilustruje poniższy wykres.

¹Szerzej na ten temat w tekście: G. MIŁKOWSKA, *Media w życiu lubuskich gimnazjalistów – spojrzenie jakościowe*, [w:] *Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy lubuskiej młodzieży*, red. G. Miłkowska, Zielona Góra 2012, s. 115-134.

Wykres 1. Media do wyłącznej dyspozycji gimnazjalistów (w procentach).

Prawie wszyscy młodzi Lubuszanie mają dostęp do najnowszych mediów, w tym zdecydowana większość może z nich korzystać w sposób nieograniczony. Badani posiadają własne telefony komórkowe, ich pokoje na ogół wyposażone są w komputery czy laptopy, a także telewizory. Gimnazjaliści określani jako zagrożeni uzależnieniem od mediów mają pełniejszy dostęp, zwłaszcza do telewizji oraz internetu. Można więc powiedzieć, że młodzi Lubuszanie są w tym zakresie zadbani, co dobrze świadczy o rodzinach zabiegających o jak najlepsze wyposażenie dzieci w zdobycze nowych technologii.

Struktura rodzin uczniów zagrożonych uzależnieniem od mediów

Spośród 250 osób o wysokich wskaźnikach korzystania z mediów elektronicznych ponad 4/5 (84,3%) wychowuje się w rodzinach pełnych, co siódmy (14,5%) wychowywany jest tylko przez matkę, dwie osoby (0,8%) przez samotnego ojca; jedna osoba poza rodziną. Zdecydowana większość rodziców pracuje zawodowo (85,6%), co ósma rodzina boryka się z problemem bezrobocia (14,4%). Wśród rodziców dominują osoby o wykształceniu zawodowym (47,5% ojcowie; 41,3% matki) i średnim (34,8% ojcowie; 33,9% matki), tylko 17,6% ojców oraz 24,8% matek posiada wykształcenie wyższe.

Sytuacja ekonomiczna

Większość badanych określa sytuację ekonomiczną rodziny jako bardzo dobrą (58,5%) – w domach niczego nie brakuje, rodzice mogą pozwolić sobie na spełnianie zachcianek członków rodziny. W porównaniu do ogółu badanych gimnazjalistów wskaźnik ten jest wyższy o 8,1%, co pozwala wnioskować, że zagrożenie uzależnieniem od mediów jest wyższe w rodzinach dobrze sy-

tuowanych, w których rodzice mogą pozwolić sobie na zakup sprzętu elektronicznego i innych urządzeń technicznych. W ponad 1/3 rodzin (38,6%) żyje się skromniej, „z ołówkiem w rękę”, rodzice tylko czasami mogą sobie pozwolić na spełnianie zachcianek dzieci. Siedem rodzin żyje bardzo skromnie, nie ma natomiast takich, w których brakuje pieniędzy na podstawowe potrzeby, a rodzina żyje z pożyczek i świadczeń pomocy społecznej.

Odnosząc wyniki do grupy porównawczej zauważyć można, że uczniowie zagrożeni uzależnieniem wychowują się w rodzinach lepiej sytuowanych ekonomicznie.

Trudności rodziny

Kolejne informacje na temat funkcjonowania uczniów zagrożonych uzależnieniem od mediów ułatwić może określenie trudności i problemów rodziny. W poniższej tabeli zamieszczono te spośród wskazywanych trudności, które różnicowały wypowiedzi obu badanych grup.

Tabela 1

Troski i trudności w rodzinach badanych gimnazjalistów

Troski/ Trudności w rodzinie	Niezagrożeni uzależnieniem		Zagrożeni uzależnieniem	
	Liczba	%	Liczba	%
Konflikty w rodzinie	37	17,3	46	23,4
Problem z częstym spożywaniem alkoholu	9	4,2	13	6,6
Zadłużenie, konieczność spłaty kredytów	31	14,5	38	19,3
Rodzice bardzo dużo pracują	100	46,7	109	55,3
Prawie nigdy nie spędzamy wspólnie czasu wolnego	20	9,3	37	18,8

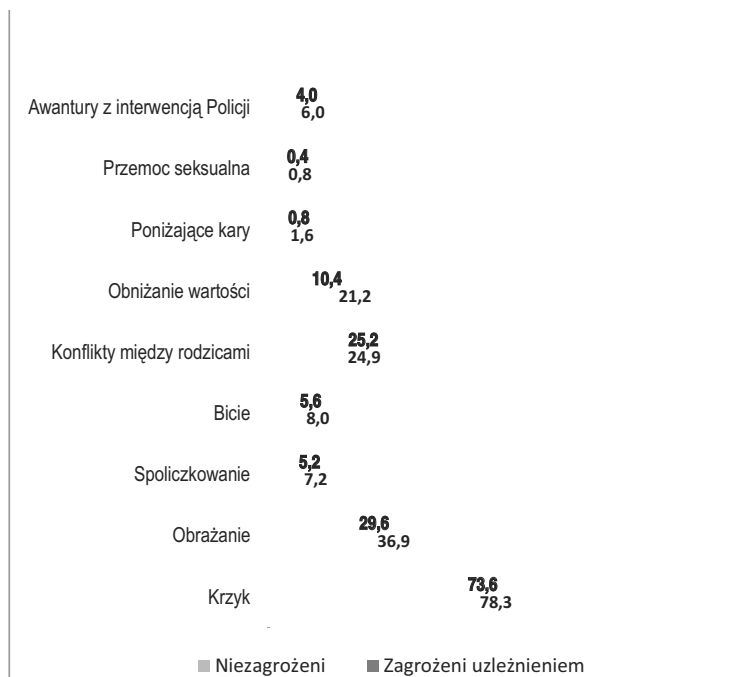
Jak widać, uczniowie zagrożeni uzależnieniem od mediów zdecydowanie liczniej niż badani z grupy niezagrożonych, wskazują na zapracowanie rodziców, brak czasu wolnego spędzanego wspólnie z rodziną, a także na konflikty w rodzinie.

Analiza wypowiedzi dowodzi, że większość badanych z obu grup czuje się w swoich rodzinach dobrze – gimnazjaliści czują zainteresowanie ze strony rodziców; oceniają, iż są przez rodziców kochani, są dla nich ważni, mogą liczyć na ich pomoc. Różnice dostrzega się w wypowiedziach dotyczących

czasu poświęcanego przez rodziców badanym oraz komunikacji wewnątrzrodzinnej. Otóż uczniowie zagrożeni uzależnieniem od mediów stwierdzają zdecydowanie częściej niż pozostali, że rodzice poświęcają im mało czasu, a różnica procentowa wynosi 9,8. Ci sami uczniowie zdecydowanie częściej przyznają, że trudno im rozmawiać z rodzicami (różnica w odpowiedziach obu grup wynosi 7,2%), częściej też stwierdzają, że rodzice ich nie rozumieją (różnica 8,4%).

Zachowania przemocowe rodziców

Ucieczka w świat wirtualny może wynikać z atmosfery rodzinnej, szczególnie zaś zachowań przemocowych rodziców – krzyku, kłótni, obniżania wartości, w niektórych również bicia. Doświadczenia uczniów zagrożonych uzależnieniem na tle pozostałych badanych w tym zakresie ilustruje wykres 2.

Wykres 2. Zachowania przemocowe rodziców uczniów zagrożonych uzależnieniem od mediów i niezagrożonych (w procentach).

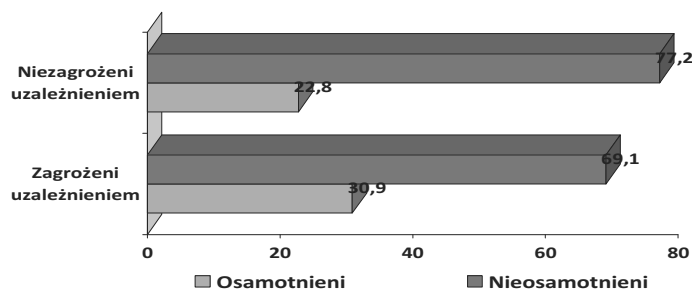
Warto podkreślić, że większość analizowanych zachowań przemocowych rodziców ma zbliżony poziom w obu grupach, przy czym można zauważyć pewną tendencję do częstszego ich stosowania w grupie uczniów zagrożonych

uzależnieniem od mediów. Najwyższe różnice pojawiają się w kategorii obniżania wartości dziecka (10,8%), co oznacza, że uczniowie spędzający bardzo dużo czasu przed komputerem czy w sieci, zdecydowanie częściej słyszą od swoich rodziców, że „nie są nic warci i nic z nich nie będzie”. Oni częściej też słyszą obraźliwe słowa pod swoim adresem (różnica 7,3%) i doświadczają krzyku ze strony rodziców (różnica 4,7%).

Wskaźnikiem potwierdzającym problemy wychowawcze w rodzinie jest fakt, że aż 20 uczniów zagrożonych uzależnieniem (9,6% ogółu tej grupy) przyznało, że podejmowało ucieczki z domu. Dla porównania, w grupie osób niezagrożonych aktów ucieczek dokonało 8 osób, czyli dotyczyły one 4% badanych.

Osamotnienie w rodzinie

Istotną zmienną, mogącą wpływać na uzależnienie młodych Lubuszan od mediów może być poczucie osamotnienia w rodzinie. Spędzanie czasu przed komputerem, surfowanie w sieci mogą stanowić sposób na radzenie sobie z tym nieprzyjemnym stanem i próbę wypełnienia pustki. Osamotnienie badanych z obu grup obrazuje poniższy wykres.

Wykres 3. Poczucie osamotnienia w rodzinach wśród badanych Lubuszan.

Wśród zagrożonych uzależnieniem większy jest odsetek osób (30,9%) odczuwających osamotnienie w rodzinie niż wśród niezagrożonych (22,8%). Zamieszczone dane pozwalają wnioskować, iż poczucie osamotnienia w rodzinie sprzyja zwiększaniu ilości czasu spędzanego przy komputerze, w sieci bądź przed telewizorem.

Co robi lubuska młodzież w sytuacji, gdy czuje się osamotniona w domu? Odpowiedzi badanych z uwzględnieniem obu grup zawiera poniższa tabela.

Tabela 2

Zachowania podejmowane przez badaną młodzież
w sytuacji poczucia osamotnienia w rodzinie

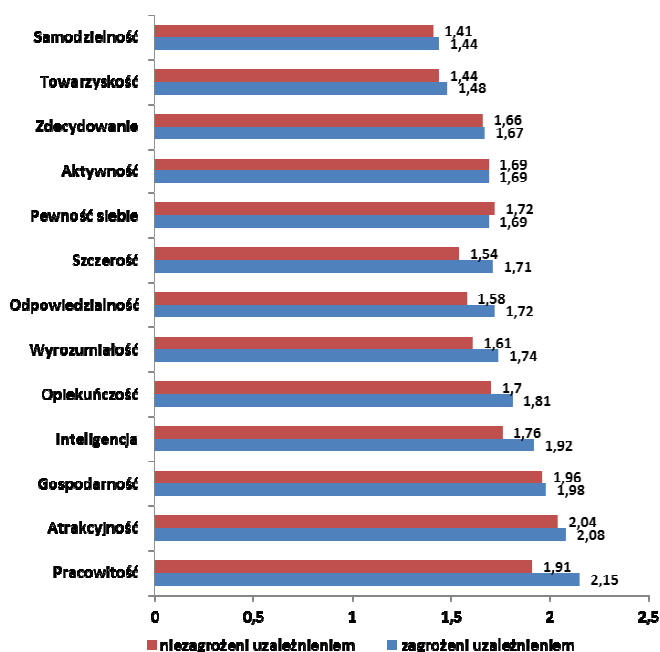
Podejmowane zachowania	Niezagrożeni uzależnieniem		Zagrożeni uzależnieniem	
	Liczba	%	Liczba	%
Słucham muzyki	161	64.4	167	67.1
Oglądam telewizję	56	22.4	74	29.7
Gram w gry komputerowe	63	25.2	98	39.4
Surfuję po internecie	62	24.8	81	32.5
Rozmawiam ze znajomymi na GG, czacie	78	31.2	89	35.7
Wychodzę z domu i spaceruję	34	13.6	13	5.2
Wychodzę z domu i spotykam się z kolegami	99	39.6	83	33.3
Sięgam po alkohol	12	4.8	14	5.6
Sięgam po narkotyki	2	0.8	6	2.4
Sięgam po papierosy	19	7.6	25	10.0

Znamienne, że tylko co ósmy gimnazjalista z grupy osób zagrożonych uzależnieniem od mediów nigdy nie odczuwa osamotnienia – 12,9% (w grupie kontrolnej 19,2%). Dane wskazują, że gimnazjaliści najczęściej radzą sobie z przykrym poczuciem osamotnienia poprzez słuchanie muzyki. Zauważyć można też, iż wszystkie sposoby radzenia sobie z poczuciem osamotnienia związane z mediami częściej podejmowane są przez osoby zagrożone uzależnieniem niż osoby niezagrożone. Badani zagrożeni zdecydowanie częściej uciekają w świat gier komputerowych (różnica 14,2%), częściej surfują w internecie (różnica 7,7%), oglądają telewizję (różnica 7,3%), rozmawiają na GG czy czacie (różnica 4,5%). Nieznacznie częściej też sięgają po środki uzależniające, takie jak alkohol, narkotyki czy papierosy. Uczniowie z grupy porównawczej częściej wychodzą z domu na spacer (różnica 8,4%) bądź spotykają się z kolegami (różnica 6,3%).

Można więc stwierdzić, że internet, komputer czy telewizor są dla wielu uczniów swoistym „lekiem” na rodzinny smutek i poczucie osamotnienia. Ponieważ w sposób szczególny dotyczy to osób określonych jako zagrożone uzależnieniem od mediów, tym samym umocnione zostaje wcześniejsze ustalenie, że osamotnienie w domu rodzinnym może sprzyjać powstawaniu zagrożenia uzależnieniem od mediów.

Sytuacja osobista gimnazjalistów

Częstość kontaktów z mediami może mieć związek z sytuacją osobistą badanych uczniów. Gimnazjalistów poproszono o wskazanie, w jakim stopniu określają ich pewne cechy. Wyszczególniono trzynaście takich cech. Kategorie, jakie mieli do wyboru uczniowie, to przypisywanie sobie tych właściwości: w bardzo wysokim stopniu, średnim, małym stopniu lub wcale.

Wykres 4. Przeciętny poziom cech przypisywanych sobie przez badanych.

Analiza samooceny uczniów dotycząca przypisywania sobie określonych cech pokazuje, iż przeciętny poziom siedmiu spośród nich jest zbliżony w obu grupach, natomiast poziom pozostałych sześciu cech jest wyższy u uczniów niezagrożonych niż zagrożonych (wykres 4). Najwyżej i w zbliżonym stopniu obie grupy uczniów cenią u siebie samodzielność i towarzyskość (oceny najbardziej zbliżone do określenia w bardzo wysokim stopniu – średnia poniżej 1,5). Nasilenie pozostałych cech było bliższe w mniejszym lub większym stopniu poziomowi średniemu. Zbliżone natężenie analizowanych cech dotyczyło także zdecydowania, aktywności, pewności siebie, a ponadto gospodarności i atrakcyjności.

Mimo iż poziom samooceny w odniesieniu do tych cech był zbliżony,

to ich znaczenie dla uczniów obu grup było nieco inne. Miały one większe znaczenie dla gimnazjalistów z grupy zagrożonej niż niezagrożonej. I tak, zdecydowanie wystąpiło na miejscu 3. u zagrożonych i 6. u niezagrożonych. Podobnie aktywność: miejsce 4. wśród zagrożonych i 7. wśród niezagrożonych. Pewność siebie była zdecydowanie ważniejsza dla uczniów zagrożonych – 5. miejsce, niż pozostałych – 9. miejsce. Gospodarność i atrakcyjność uplasowały się na ostatnich pozycjach wśród cech charakteryzujących młodych Lubuszan według ich opinii. W zakresie innych cech samoocena uczniów z grupy niezagrożonej jest wyższa niż uczniów z grupy zagrożonej. Dotyczy to takich cech, jak: szczerłość, odpowiedzialność, wyrozumiałość, opiekuńczość, inteligencja, pracowitość.

Podkreślić również należy, że uczniowie zagrożeni częściej niż niezagrożeni informowali, że dana cecha przynależy im w stopniu bardzo wysokim. Dotyczy to takich cech, jak: pewność siebie, zdecydowanie, aktywność, gospodarność, pracowitość, towarzyskość, inteligencja. Również uczniowie zagrożeni częściej niż niezagrożeni twierdzili, że dana cecha ich nie dotyczy. Takie stwierdzenie odnosi się do wszystkich trzynastu poddanych samoocenie uczniów cech. Co prawda niewielki odsetek uczniów wybierał tę kategorię odpowiedzi (od 0,4% do 13,7%), niemniej jednak w grupie zagrożonych uzależnieniem był od w zależności od cechy od prawie dwa do sześciu razy większy niż w grupie niezagrożonych uzależnieniem od mediów. Szczegółowe informacje zamieszczono w tabeli 3.

Autorytety badanych

Z rodziną nieodzownie łączy się problematyka autorytetów i wzorów. Znaczący autorytet rodziców świadczy o sile ich oddziaływania wychowawczego i wpływie ich oddziaływania na dalsze wybory dziecka. Autorytety badanych gimnazjalistów, z obu badanych grup, ilustruje poniższa tabela.

Spośród wszystkich wymienionych osób, badani najczęściej wskazywali na autorytet rodziców, blisko 1/4 podkreślała rolę swojego idola. Uczniowie zagrożeni uzależnieniem nieco częściej podkreślali osobę idola, rzadziej rodziców; 2,8% badanych w ogóle nie posiada swojego autorytetu. Można powiedzieć, że mimo problemów związanych z dorastaniem i typowego dla tego okresu buntu wobec dorosłych, rodzice są najbardziej znaczącymi osobami dla wszystkich badanych gimnazjalistów, chociaż zdecydowanie wskazuje na nich mniej niż połowa badanych. Warto w dalszych badaniach jakościowych poszukiwać odpowiedzi na pytania o to, jakie cechy i przymioty rodziców powodują ich znaczący wpływ, a jakie osłabiają rodzicielski autorytet. Może to się okazać niezwykle ważne przy budowaniu programów

Tabela 3

Cechy przypisywane sobie przez badanych obu grup

Cecha	Poziom	Niezagrożeni		Zagrożeni		Ogółem	
		N	%	N	%	N	%
Pracowitość	B. wysoki	61	24,7	73	29,2	134	27,0
	Średni	126	51,0	108	43,2	234	47,1
	Mały	50	20,2	44	17,6	94	18,9
	Brak	10	4,0	25	10,0	35	7,0
	Suma	247	100	250	100,0	497	100,0
Inteligencja	B. wysoki	83	35,5	90	36,1	173	34,8
	Średni	144	58,1	107	43,0	251	50,5
	Mały	19	7,7	33	13,3	52	10,5
	Brak	2	0,8	19	7,6	21	4,2
	Suma	248	100,0	249	100,0	497	100,0
Aktywność	B. wysoki	106	42,9	120	48,2	226	45,6
	Średni	116	47,0	97	39,0	213	42,9
	Mały	21	8,5	23	9,2	44	8,9
	Brak	4	1,6	9	3,6	13	2,6
	Suma	247	100,0	249	100,0	496	100,0
Towarzystwość	B. wysoki	151	60,9	154	62,1	305	61,5
	Średni	86	34,7	75	30,2	161	32,5
	Mały	10	4,0	14	5,6	24	4,8
	Brak	1	0,4	5	2,0	6	1,2
	Suma	248	100,0	248	100,0	496	100,0
Pracowitość	B. wysoki	90	36,1	81	32,7	171	34,4
	Średni	102	41,0	84	33,9	186	37,4
	Mały	46	18,5	49	19,8	95	19,1
	Brak	11	4,4	34	13,7	45	9,1
	Suma	249	100,0	248	100,0	497	100,0
Opiekunczość	B. wysoki	111	44,8	107	43,3	218	44,0
	Średni	104	41,9	98	39,7	202	40,8
	Mały	30	12,1	25	10,1	55	11,1
	Brak	3	1,2	17	6,9	20	4,0
	Suma	248	100,0	247	100,0	495	100,0

indywidualnych, przeciwdziałających uzależnieniu dziecka od mediów.

c.d. Tabela 3

Cecha	Poziom	Niezagrożeni		Zagrożeni		Ogółem	
		N	%	N	%	N	%
Odpowiedzialność	B. wysoki	129	52,0	117	47,2	246	49,6
	Średni	99	39,9	94	37,9	193	38,9
	Mały	16	6,5	27	10,9	43	8,7
	Brak	4	1,6	10	4,0	14	2,8
	Suma	248	100,0	248	100,0	496	100,0
Samodzielność	B. wysoki	160	64,3	159	63,9	319	64,1
	Średni	76	30,5	74	29,7	150	30,1
	Mały	12	4,8	12	4,8	24	4,8
	Brak	1	0,4	4	1,6	5	1,0
	Suma	249	100,0	249	100,0	498	100,0
Wyrozumiałość	B. wysoki	123	49,4	113	46,1	236	47,8
	Średni	103	41,4	92	37,6	195	39,5
	Mały	21	8,4	31	12,7	52	10,5
	Brak	2	0,8	9	3,7	11	2,2
	Suma	249	100,0	245	100,0	494	100,0
	B. wysoki	74	29,8	90	36,3	164	33,1
Gospodarność	Średni	123	49,6	96	38,7	219	44,2
	Mały	38	15,3	38	15,3	76	15,3
	Brak	13	5,2	24	9,7	37	7,5
	Suma	248	100,0	248	100,0	496	100,0
Zdecydowanie	B. wysoki	114	45,8	121	49,4	235	47,6
	Średni	107	43,0	96	39,2	203	41,1
	Mały	26	10,4	16	6,5	42	8,5
	Brak	2	0,8	12	4,9	14	2,8
	Suma	249	100,0	245	100,0	494	100,0
Szczerość	B. wysoki	134	53,8	122	49,4	256	51,6
	Średni	97	39,0	85	34,4	182	36,7
	Mały	16	6,4	29	11,7	45	9,1
	Brak	2	0,8	11	4,5	13	2,6
	Suma	249	100,0	247	100,0	496	100,0
Pewność siebie	B. wysoki	115	46,2	130	52,0	245	49,1
	Średni	97	39,0	83	33,2	180	36,1
	Mały	28	11,2	22	8,8	50	10,0
	Brak	9	3,6	15	6,0	24	4,8
	Suma	249	100,0	250	100,0	499	100,0

Tabela 4

Autorytety badanej młodzieży

Autorytety (w kategorii: Zdecydowanie tak)	Niezagrożeni uzależnieniem		Zagrożeni uzależnieniem	
	Liczba	%	Liczba	%
Rodzice	116	46,6	103	41,5
Nauczyciel	13	5,2	18	7,4
Inna osoba z rodziny	56	26,4	52	23,5
Kolega/koleżanka	25	10,2	36	14,6
Idol	47	19,2	76	31,1
Inne osoby	12	6,8	18	10,1

Wnioski

Przeprowadzone badania pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

- wszyscy lubuscy gimnazjaliści mają dobry dostęp do mediów. Uczniowie określani mianem zagrożonych od mediów mają lepszy dostęp do internetu i telewizji niż badani z grupy porównawczej;
- nie stwierdzono różnic w strukturze rodziny między badanymi z obu grup, wykształceniem rodziców i ich sytuacją zawodową; stwierdzono natomiast, iż uczniowie zagrożeni uzależnieniem wychowują się w rodzinach lepiej sytuowanych ekonomicznie;
- uczniowie zagrożeni uzależnieniem od mediów zdecydowanie częściej niż badani z grupy niezagrożonych wskazują na zapracowanie rodziców, brak czasu wolnego spędzanego wspólnie z rodziną, a także na konflikty w rodzinie;
- uczniowie zagrożeni uzależnieniem od mediów stwierdzają zdecydowanie częściej niż pozostali, że rodzice poświęcają im mało czasu, zdecydowanie częściej przyznają, że trudno im rozmawiać z rodzicami, częściej też stwierdzają, że rodzice ich nie rozumieją;
- uczniowie spędzający bardzo dużo czasu przed komputerem czy w sieci, zdecydowanie częściej doświadczają zachowań przemocowych w postaci obniżania wartości i agresji słownej;

- gimnazjaliści zagrożeni uzależnieniem częściej niż uczniowie grupy porównawczej, doświadczają poczucia osamotnienia w rodzinie; częściej też radzą sobie z osamotnieniem poprzez ucieczkę w wirtualny świat mediów (głównie gry komputerowe, surfowanie w internecie i oglądanie telewizji);
- oceniając własną sytuację osobistą możemy stwierdzić, iż przeciętna samoocena uczniów jest pozytywna i w zakresie wielu cech zbliżona w obu grupach. Pewne cechy, tj. szczerłość, odpowiedzialność, wyrozumiałość, opiekuńczość, inteligencja czy pracowitość uczniowie niekorzystający nadmiernie z mediów przypisują sobie w większym stopniu niż uczniowie zagrożeni uzależnieniem od mediów. Zwraca też uwagę fakt, iż wśród uczniów zagrożonych uzależnieniem jest więcej takich, którzy mają niską samoocenę w zakresie wszystkich cech w porównaniu z gimnazjalistami z grupy kontrolnej.

Refleksja końcowa

Uzależnienie od mediów ma wiele przyczyn i nie ulega wątpliwości, że jedną z nich jest funkcjonowanie rodziny. Zbyt częsty i niekontrolowany kontakt z mediami wynika z braku zainteresowania dziećmi, braku wzorów wartościowego spędzania czasu wolnego, braku więzi rodzinnych, trudności w komunikacji wewnątrzrodzinnej. Ważnym predyktorem jest też atmosfera panująca w rodzinie i działania wychowawcze rodziców. Kontakt z komputerem/internetem czy telewizją może stanowić sposób na ucieczkę od problemów w rodzinie, jest też swoistym „wypełniaczem” czasu w sytuacji nudy i pustki.

Literatura

- BRAUN-GAŁKOWSKA M. (2003), Oddziaływanie Internetu na psychikę dzieci i młodzieży, „Edukacja Medialna”, nr 3.
- CASTELLS M. (2007), Społeczeństwo sieci, PWN, Warszawa.
- GRZENIA J. (2006), Komunikacja językowa w Internecie, Warszawa.
- KRYSZCZUK M. (2002), Historia nowego medium – sieci Internet, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1.
- MUSIOŁ M. (2006), Media w procesie wychowania, Wyd. Adam Marszałek, Toruń.

- SIEMIENIECKI B. (2007), *Pedagogika medialna*, PWN, Warszawa.
- SOKÓŁ M. (2004), *Internet. Przewodnik*, Gliwice.
- WALAT T. (2007), *Zetnij głowę*, „Polityka”, nr 12, s. 60-61.
- WHYTE J., *World of Warcraft i europejskie uzależnienie od gier komputerowych*, <http://www.cafebabel.pl/article/31555/world-of-warcraft-europejskie-uzaleznienie-gry.html>
- ZIMBARDO P. G., RUCH F. L. (1999), *Psychologia i życie*, PWN, Warszawa.

Grażyna Miłkowska
Elżbieta Papiór

**PICTURE OF TEENAGERS AT RISK OF BECOMING ADDICTED
TO THE MEDIA (OR: FACTORS ENCOURAGING THE ADDICTION
OF JUNIOR HIGH SCHOOL STUDENTS TO THE MEDIA)**

Abstract

The research runs in the school year 2011/2012 within the project "Life of the Lubuskie Region Inhabitants. Present and Prospects".² proved that 1/4 of junior high school students from the Lubuskie Region are addicted to the media - mainly to the mobile phone, the Internet or the computer³. The article presents the characteristics of this group of students in comparison with 250 Lubuskie Region inhabitants randomly selected from the remaining group of examined students. The authors analyse chosen factors related to family situation and show how much they can encourage the addiction to the media. As it results from the research, the escape to the world of media is encouraged by the following factors: overworked parents having no time for their children, communication disorders in the family, violent behaviour of parents and the sense of loneliness in the family.

²The project realized in partnership with the Marshal's Office of Lubuskie Voivodeship in Zielona Góra, Infrastructure Department

³The research involved 2508 junior high school students from Lubuskie Voivodeship. More on the subject in: G. Miłkowska, Z. Wołk (red.) *Lubuszanie 2012. Diagnoza stanu. Raport z badań*, Zielona Góra 2012 and : G. Miłkowska (red.), *Życie Lubuszan. Współczesność i perspektywy lubuskiej młodzieży*, Zielona Góra 2012